

T I N

C A N

M A I L .

Een bijzondere wijze
van postbezorging van-
en naar een eiland in
de Stille Oceaan.

door H.J.de Jager

Het eiland Niuafou in de Grote of Stille Oceaan behoort tot de Tonga of Vriendschapseilanden. Het heeft een bekende naam bij filatelisten, die belangstelling hebben voor het vervoer van de post en de bezorging daarvan door de posterijen.

Het eilandje ligt halverwege tussen de Fidji-eilanden en Samoa, om precies te zijn op 15 graden 33 minuten zuiderbreedte en 175 graden 39 minuten westerlengte. Het heeft een oppervlakte van ongeveer 30 km². 4 km² is bedekt met binnenmeren en vulkanen.

Het kleine stukje grond is echter buitengewoon vruchtbaar. De oogst van kopra was er overvloedig.

De kust bestaat uit steile rotsen, die zelfs bij kalm weer door een gevaarlijke branding gebeukt worden. Het enige strand Agaha in het noorden van het eiland kan slechts bereikt worden door lichte roeiboten. De

zeldzame schepen, die het eilandje aandeden, wierpen het anker uit op een dikke kilometer van de kust. De bewoners 4 blanken en 1200 inboorlingen zagen de schepen veelal aan de horizon voorbijgaan. De bezorging van de post naar en van dit eiland geschiedde in de eerste helft van deze eeuw op een wel zeer merkwaardige wijze.

- *Vuurpijlenpost*

Omstreeks 1900 vestigde zich op het eiland een Nieuw Zeelandse koopman A.F.L.Tindall, die er een handelskantoor begon. Voor het goed functioneren van dit kantoor was het noodzakelijk, dat Tindall kon corresponderen met zijn relaties.

Daar er geen enkele veilige ankerplaats was bestond er practisch geen service van de posterijen. De post werd bevestigd aan een vuurpijl, die men naar het eiland afschoot. Zou men deze postzendingen kunnen beschouwen als een voorloper van de "raketpost"? Helaas heeft niemand er aan gedacht op deze post postale merken aan te brengen, die de verzending officieel zou hebben gemaakt.

De verzending verliep niet altijd zonder problemen. Soms ging de vuurpijl verloren in de overvloedige plantengroei van het eiland en een andere keer bereikte hij de kust niet.

Eens had men de pech, dat de vuurpijl op een zondagmorgen op de kapel, waar de kerkdienst juist begonnen was, terecht kwam. Het dak vloog in brand en de inboorlingen sloegen verschrikt op de vlucht. Aan de kapitein van het schip werd verzocht om het gebruik van deze wispelturige projectielen te staken.

- *Zwempost*

In 1921 organiseerde een Engelse bewoner van het eiland CS.Ramsay de postbezorging op een werkelijk heldhaftige manier; hij zwom naar het schip! Zoals bekend zijn de inheemsen van de Zuidzee eveneens uitstekende zwemmers, die het drijfvermogen van het hout van hun omgeving maximaal weten te gebruiken. Zij ontdoen een boom van Balsa-hout van zijn takken om er een soort mast van te maken, die zij in zee gooien. Twee of

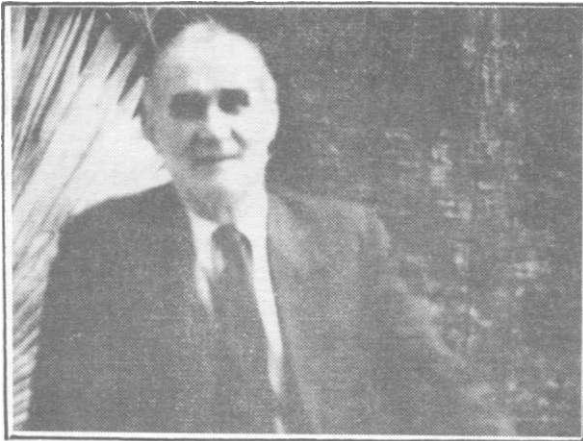
drie mannen kunnen zich zonder moeite boven water houden door de armen er omheen te slaan. Dit was de methode, die Ramsay gedurende meer dan 10 jaar toepaste. Vergezeld van 2 inheemse zwemmers heeft hij het traject tussen de kust en het schip en terug 112 keer afgelegd, iedere keer 3 a 4 km en dat bij alle weersomstandigheden!

De post van het eiland werd in wasdoek gewikkeld en aan een uitsteeksel van de stam bevestigd. De mannen wierpen de stam in een brekende golf en klemden zich eraan vast. Gegrepen door de branding werd de stam met mensen onder water getrokken om een tiental meters uit de kust weer aan de oppervlakte te komen. Daar was de zee weer wat kalmer. Aldus begaven de zwemmers zich, de mast voor zich uit duwend naar het schip. Daar aangekomen overhandigden ze aan de matrozen het pakket, dat aan de mast bevestigd was. Van boord liet men aan een touw een waterdicht vat (dat veelal een petroleumblik was) zakken. Hierin was de post bestemd voor het eiland opgesloten. Het ging er nu alleen nog maar om de kust te bereiken. Git was het gevaarlijkste deel van de expeditie. Vaak werden de zwemmers op de rotsen geworpen en raakten ernstig gewond. Een nog veel ernstiger gevaar dwong Ramsay om met de onderneming te stoppen. In 1931 werd één van de zwemmers aangevallen en door een haai opgegeten. Sedertdien werd de post nog slechts vervoerd per kano.

- *Tin Can Mail*

Ramsay verliet het eiland in 1932. Eén van zijn vrienden W.G.Quensell verving hem als "waterpostbode". Quensell was in 1877 in Duitsland geboren. Hij werd er opgevoed en woonde daar tot hij op 15-jarige leeftijd naar zee ging. Nadat hij verscheidene jaren op verschillende zeilschepen had gevaren vestigde hij zich op Niuafou'ou.

De geschiedenis verhaalt niet of hij filatelist was. In ieder geval kende hij de belangstelling van de filatelist voor alles wat afweek van het gewone. Hij liet rubberstempels maken met de inscriptie: "Tin Can Mail" en stempelde hiermede alle post, die

W. G. Quensell

door zijn handen ging.

Ramsay, die directeur van pleziervaarten bij een Amerikaans scheepvaartbedrijf was geworden ondernam van zijn kant het nodige om propaganda te maken voor het eiland en zijn merkwaardige manier van postbezorging.

Niuafou'ou werd opgenomen in de lijst van Polynesische aanlegplaatsen van de schepen van de Matson Line, die Californië met Australië verbonden. Speciale enveloppen werden vervaardigd, die met medewerking van de kapitein werden toevertrouwd aan de beroemde "blikken bus" om te worden afgestempeld op het eiland. Quensell liet een aantal stempels in verschillende talen maken en gebruikte z'n vrije tijd om er de enveloppen mee te stempelen, waarvoor de verzamelaars belangstelling begonnen te krijgen. Sommige enveloppen hebben 5 of 6 stempels aan de voorzijde en tot 17 stempels op de achterzijde in alle vormen, in alle maten en in alle kleuren inkt.

De postzegels op de brief zijn echter vrijwel steeds afgestempeld met het officiële dagtekeningstempel van het eiland. Quensell stempelde de enveloppen van 1932 tot 1939 en deed daarmee de postzegelverzamelaars een plezier en had op die manier een kleine aanvullende bron van inkomsten.

Maar met de oorlog werden de bootverbindingen onderbroken, het eiland verloor zijn klantenkring van

toeristen. De "Tin Can Mail" van dat tijdvak is dan ook tamelijk zeldzaam. Slechts enkele brieven, die dateren van voor september 1942, zijn bekend.

- *Evacuatie*

Op 9 september 1946 barstte de vulkaan op Niuafou'ou uit; een hevige brandende lavastroom vernielde het eiland. Hoewel er gelukkig geen doden waren was de bevolking zonder behuizing en zonder eten. Koningin Salotte, vorstin van de archipel beval de evacuatie van alle bewoners.

Op 21 december ging het motorschip "Matua" voor anker in de nabijheid van het eiland. Van de vroege morgen tot de late avond slaagden zijn twee roeiboten erin 1250 mannen, vrouwen en kinderen van het strand van Agaha te halen en te transporteren naar de reddingsboten.

Het officiële poststempel was verdwenen tijdens de ramp. De postzegels op de laatste enveloppen werden met de pen vernietigd door er op te schrijven:

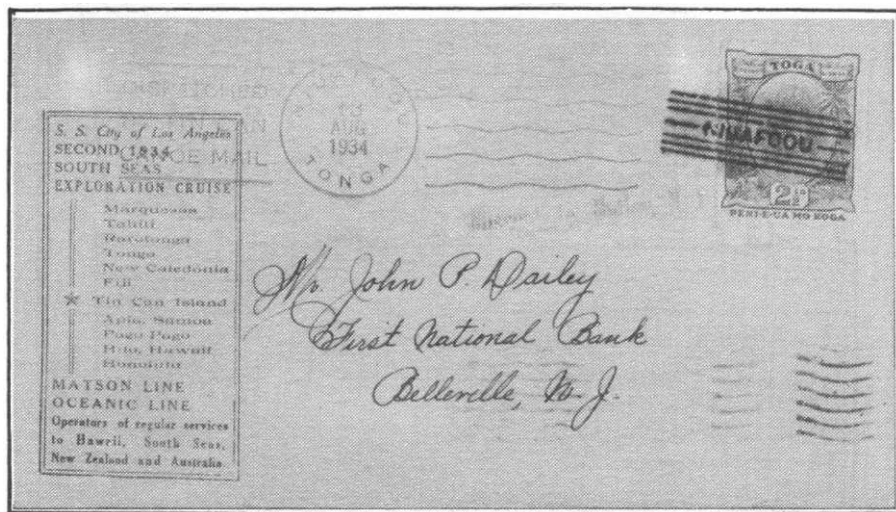
"Niuafou'ou 21-12-'46 Malekanui P.M." (P.M. = Postmaster). Aan boord van de Matua werd op de achterzijde van de envelop met een rubberstempel de naam van het schip aangebracht.

Enkele enveloppen werden op de achterzijde gestempeld en wel op Nukuolafa (Tonga) met een datumstempel van de 22ste of op Suva (Fidji) met de datum van de 27ste Tot zover de geschiedenis van de Tin Can Mail. Uiteraard werd het eiland na de ramp langzamerhand weer bevolkt en ontstond er weer een "Tin Can Mail", die echter niet de omvang en het karakter van de postbezorging van de dertiger/veertiger jaren verkreeg. Uit het vorenstaande blijkt, dat ik het niet eens ben met hen, die aan de Tin Can Mail weinig of geen filatelistische waarde hechten, doch hierin alleen een methode zien om zaken te doen ten koste van de filatelisten.

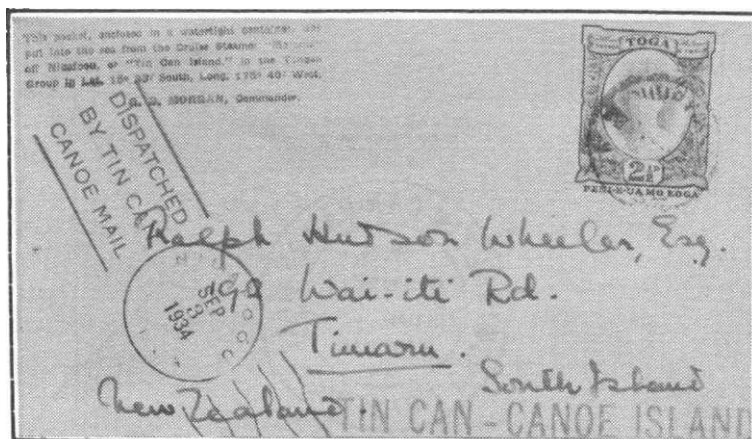
Vooraf de beginjaren en de oorlogsjaren zijn m.i. filatelistisch gezien belangrijk. Uit deze periode zijn interessante brieven bekend.

Zaken doen ten koste van de filatelisten, daar zijn we tegenwoordig toch wel aan gewend geraakt. Enkele

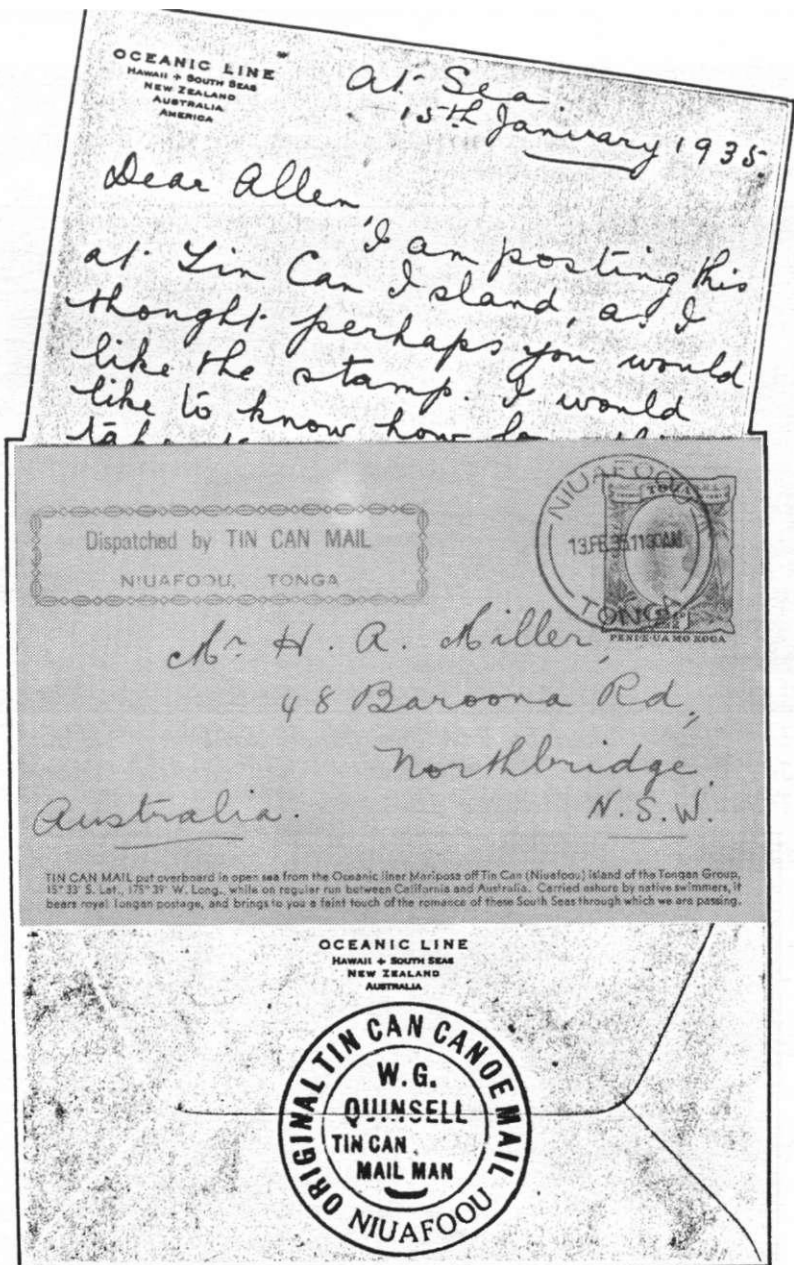
voorbeelden: de toeslagzegels, de f.d.c's, de eerste dagkaarten en kaartjes, de gelegenheidsstempels enz. Het zijn echter waardevolle documenten van een ongebruikelijk postvervoer.

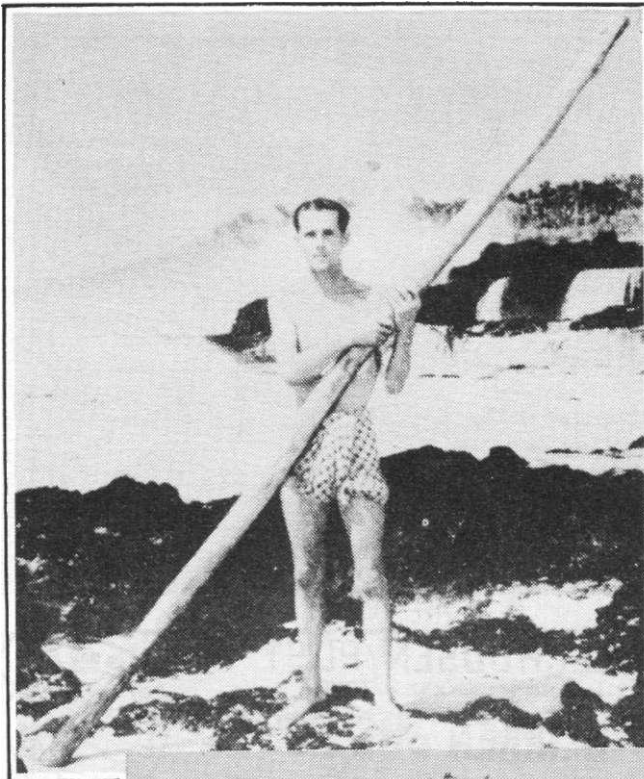
Brief "Dispatched by Tin Can Canoe Mail" op 13 aug. 1934. Op achterzijde uitsluitend het aankomststempel Nutley 12 september 1934.

Op voorzijde van brief: datumstempel 3 september 1934, verklaring kapitein Cruise-schip van verzending per Tin Can Mail en stempel Tin Can Canoe Island.

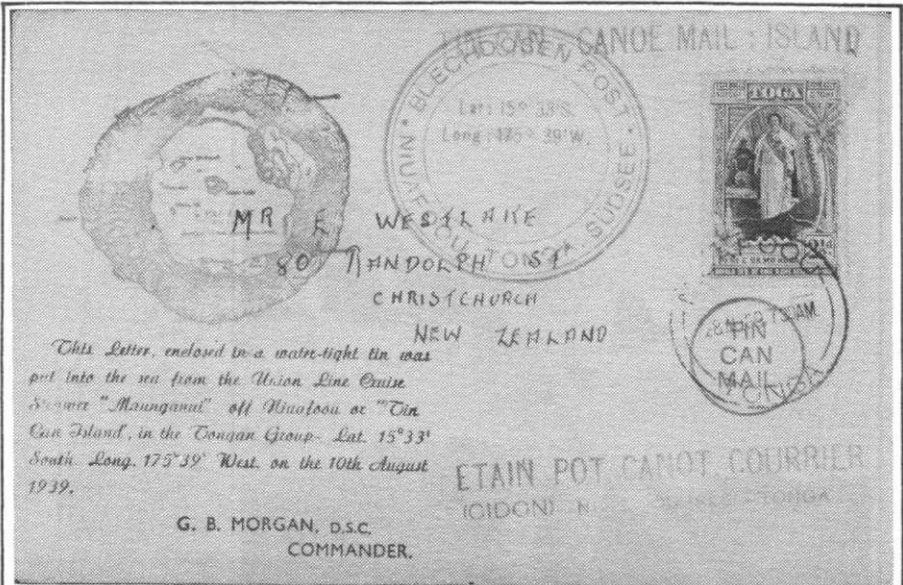
Op voorzijde dagtekeningstempel 13 februari 1935 en op achterzijde stempel van W.G. Quinsell. Ook een reproductie van een aan boord geschreven kaartje, dat in de omslag is aangetroffen.

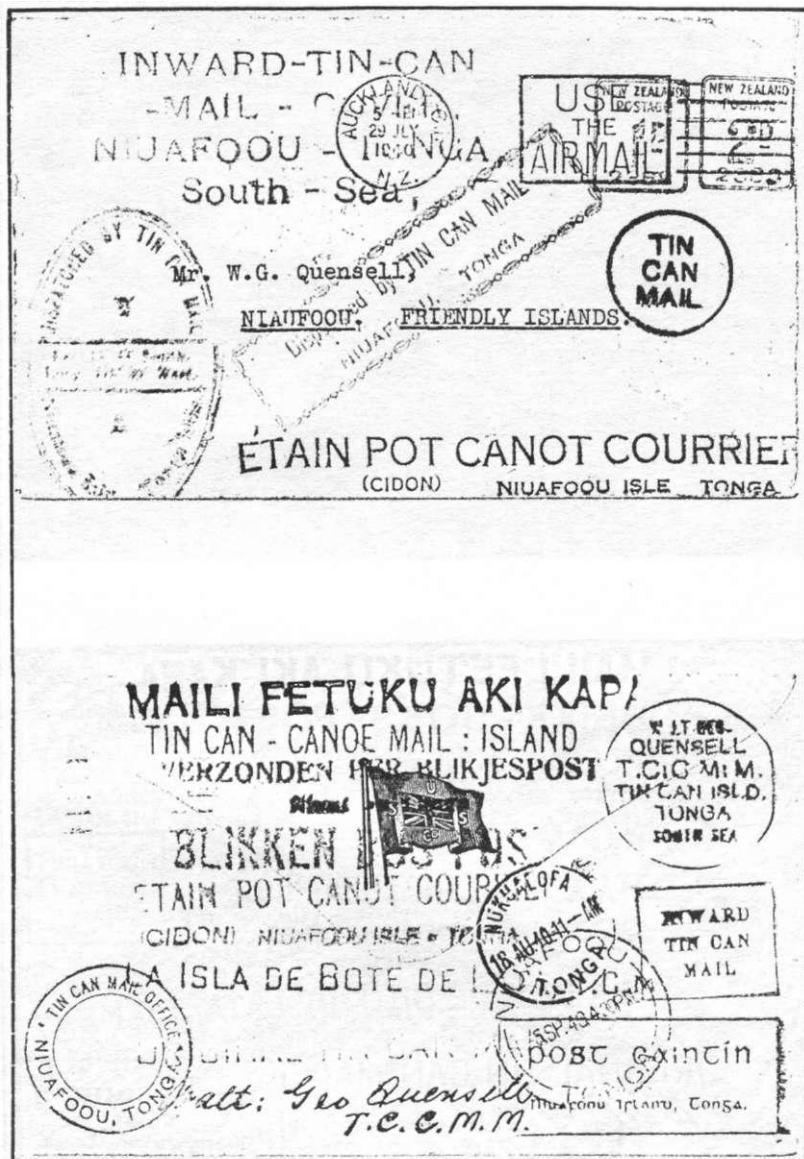
J. S. Ramsey
met de
mast op
het
strand

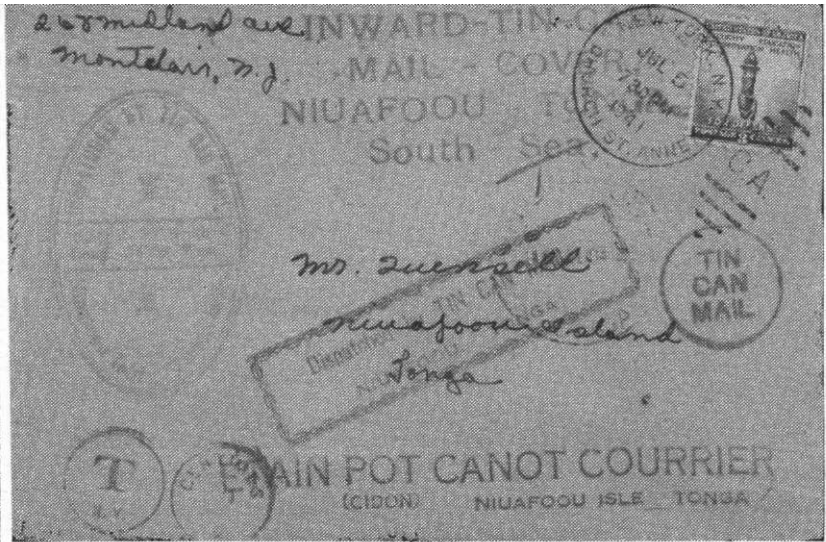
Op voorzijde: op 8 mei geschreven en datumstempel Honolulu 9 juli 1934. Via Tongan Islands per Tin Can Mail verzonden naar Sydney - Australië. Het stempel "paquebot" is nog juist te onderscheiden.

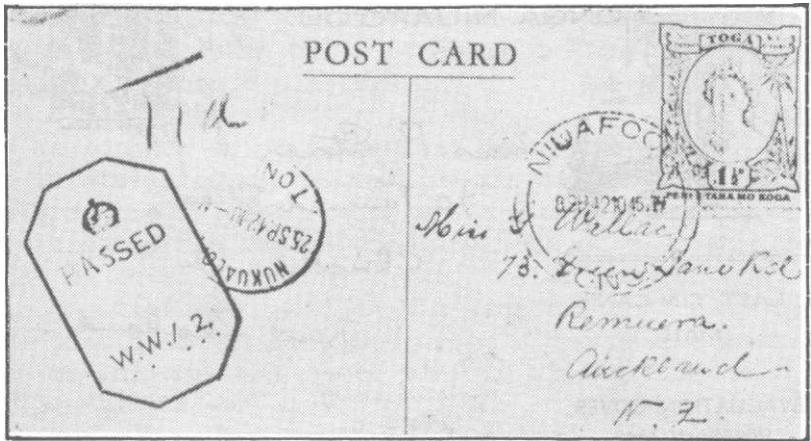
Op voorzijde datumstempel 28 augustus 1939 met diverse stempels. Op de achterzijde diverse stempels in verschillende talen en kleuren.

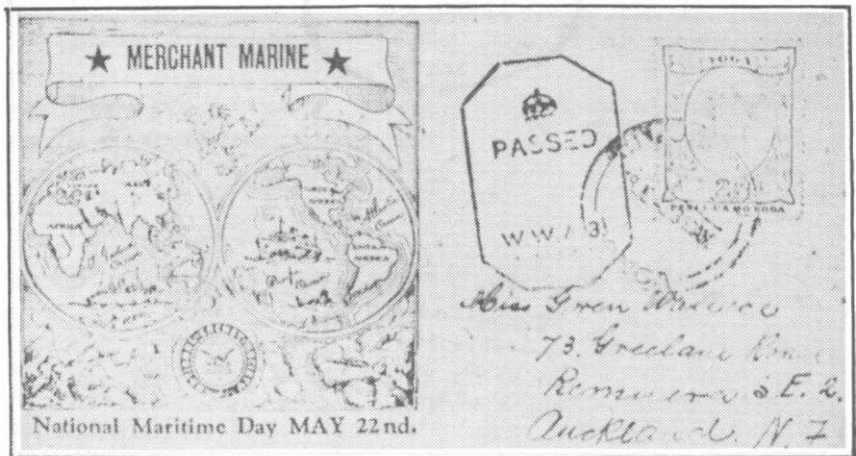
Voorzijde vertrekstempel 29 juli 1940 en verschillende stempels inzake Tin Can Mail. Op de achterzijde diverse stempels in verschillende talen en kleuren.

Voorzijde vertrekstempel: 5 juli 1941 en vele andere stempels en op achterzijde veel stempels in verschillende talen en kleuren.

Brief gestempeld 8 september 1942 met censuurstempel.

Brief gestempeld 18 januari 1943 met censuurstempel.

TONGA, NIUAFO'OU
ISLAND

Niuafo'ou
Miss P. Stone, *from the*
70 Tanced Street,
Christchurch,
New Zealand.

LAST TIN CAN
MAIL

•
EVACUATION COVER
DECEMBER, 1946

*This letter, enclosed in a water-tight tin, was put
into the sea from the M. V. "Matua" off Niuafoou
or "Tin Can Island" in the Tongan Group
Lat. 17° 30' South, Long. 175° 30' West.*

*This letter, enclosed in a water-tight tin, was put
into the sea from the M. V. "Matua" off Niuafoou
or "Tin Can Island" in the Tongan Group
Lat. 17° 30' South, Long. 175° 30' West.*

Last Tin Can Mail. Evacuatie van het eiland wegens
vulkaanuitbarsting. Vertrek 21 december 1946 over
het zegel met de hand geschreven. Op de achterzijde
het stempel van de purser met de naam van het schip.

- Bol post

Een soortgelijk postvervoer als de Tin Can Mail, namelijk de zinken bol-post - ook drijvende bol-post genaamd - , heeft plaatsgevonden tijdens het beleg van Parijs 1870 - 1871.

De ballonpost en de duivenpost in die periode is bij de filatelisten wel bekend. De zinken bol-post minder. Waterdichte bollen, die ongeveer 600 brieven konden bevatten werden vervaardigd. De brieven moesten allemaal de vermelding "Paris par Moulins" dragen. De stad Moulins was namelijk als centraal punt voor deze bol-post gekozen. Door een bepaald mechanisme moesten de bollen onzichtbaar voor de vijand blijven drijven.

Het werd geen succes. In totaal werden in 27 dagen slechts 55 bollen te water gelaten. De eerste werd in mei 1871 na de beëindiging van de Frans-Duitse oorlog gevonden. De bollen bleven niet drijven en vele zonken op de bodem van de Seine. In de loop der jaren is ongeveer de helft teruggevonden. In 1969 werd voorzover bekend de laatste door een kraandrijver bij de monding van de Seine opgevist. De Franse PTT en de kraandrijver hebben jarenlang geprocedeerd over het eigendomsrecht.

Veel van de ontdekte brieven werden vernietigd. Men lette niet op de vermelding "Paris par Moulins" of men kende de betekenis niet.

H.J.de Jager

Geraadpleegde literatuur:

The American Philatelist 1975 nos. 9, 10 en 11

Tin Can Mail. La boîte postale en fer-blanc du Pacific (R.Marler)

Filatellie Encyclopedie